

FİİLİMSİLER(EYLEMSİLER)

Fiillere getirilen birtakım eklerle oluşturulan; fiillerin isim, sıfat, zarf şeklini yapan sözcüklere **fiilimsi** denir. Fiilimsiler, eylemden türeyen, ancak eylemin bütün özelliklerini göstermeyen sözcüklere dir. Bunlar bir fiil gibi olumsuz yapılabilir; ancak bir fiil gibi çekimlenemez.

Örneğin; “silmek” fiilini “siliyorum” biçiminde çekimleyebiliriz; ama “silen” sıfat-fiilini “sileniyorum” biçiminde çekimleyemeyiz.

Fiilimsiler, fiillere getirilen “**fiilimsi ekleri**” ile ortaya çıkarlar. Yani fiiller bazı ekler sayesinde fiilimsi olurlar. Bu ekler **fiilden isim yapma ekleri** olarak da bilinir ki bunlar eklendiği fiili isim soylu sözcük yaparak o sözcüğün cümlede “isim, sıfat ve zarf” görevinde kullanılmasını sağlarlar. (Fiilimsiler, fiilden isim yapma eki aldıkları için türemiş bir sözcük olarak kabul edilirler.)

Fiilimsilerin Özellikleri:

1. Eylemlerden türetilir; eylem anlamını yitirmediklerinden mastar eki (-mek, -mak) alabilirler.
2. Olumsuzluk eki (-me, -ma) alabilirler.
3. Fiillerin aldığı “fiil çekim eklerini” yani şahıs ekleri, haber ve dilek kiplerini alamazlar.
4. Yarım yargı bildirir, yan cümlecikte yüklem olurlar. Yan cümlecikte özne, tümleşik gibi öğeler bulunabilir. Geçişli olanlar nesne de alabilirler.
5. Cümlede ad soylu sözcük (ad, sıfat, zarf) gibi görev yaparlar.
6. Fiilimsiler şu şekilde oluşur: FİİL + OLUMSUZLUK EKİ -MA/-ME (VARSA) +FİİLİMSİ EKİ=FİİLİMSİ
7. **Fiilimsiler kendi arasında üçe ayrılır:**

1-İSİM-FİİL(AD EYLEM-MASTAR)

2. ZARF-FİİL (BAĞ-FİİL, ULAÇ)

Fiillere getirilen “-ma, -me, -mak, -mek, -ış, -iş, -uş, -üş” ekleriyle getirilmesiyle cümlede fiillikten çıkıp isim görevinde kullanılan sözcüklere isim-fiil denir.İsim-fiiller, fiillerin isim gibi kullanılabilen şekilleridir.

EKLERİ: -MA/(Y)IŞ/-MAK

Örnekler:

- » Onunla tanışmayı ben de istiyorum.
- » Şiir okuyuşuna herkes hayran kaldı.
- » Balık tutmak bir yetenek işidir.
- » Evin her tarafını güzelce temizlemenizi istiyorum.
- » Bu köyden ayrılmak bana çok zor gelmişti.
- » Kitap kaplayışını beğendim.

**İsim - fiiller, isim çekim eklerini(iyelik eki, hal eki çoğul eki vb.) alabilir.

Örnek

- » Bu çocuğun yürüyüşünde bile hayır yok. cümlesinde “yürüyüşünde” isim – fiili, iyelik (-ü) ve hâl eklerini (-de) alarak kullanılmıştır.
- »Beni ziyarete gelmesi, beni çok etkiledi

** İsim – fiiller, olumsuzluk ekini almış fiillerle **karıştırmamalıdır**.

Olumsuzluk ekleri sözcüğe olumsuzluk anlamı katar. İsim-fiil eki ise fiilin adını belirtir.

Örnek: » Ona, kalemi sakın kırma, demiştim.

cümlesinde “kırma” sözcüğü olumsuzluk eki almış bir çekimli fiildir ve bir işin yapılmayacağını bildirir.

» Odunları kırma işini bugün bana verdiler.”

cümlesindeki “kırma” sözcüğü ise isim - fiildir; çünkü sözcük olumsuz anlam vermiyor ve bir eylemin adını bildiriyor.

**İsim fiil eki almış olmasına rağmen zamanla kalıplaşarak bir varlığın veya kavramın adı haline gelmiş sözcükler vardır. Bunlar fiilimsi olarak kabul edilmezler.

Örnekler

Kaymak (süt kaymağı)/kavurma (yiyecek)/görüş (fikir) /yağış (yağmur)/yemek (yiyecek) / sarma (yiyecek)/ekmek(yiyecek)...

- » Bahçedeki kazma herhalde kaybolmuş.(İsim fiil değil/İsim)
 - »Aşağıya çukur kazmaya gidiyorum.(İsim-fiildir)
 - »Hey, bir daha burayı kazma lütfen. (İsim fiil değil/Emir kipinin olumsuz Çekimli fiil-Yüklem)
 - » Masadaki dolma çok güzel görünüyor. (İsim fiil değil/İsim)
 - »Deponun dolmasını bekliyorum.(İsim-fiil)
 - » Danışmada beklediğini söyledi. (İsim fiil değil/İsim)
 - » Elindeki çakmak ile oynaması annesini tedirgin etti.(İsim fiil değil/İsim)
 - » Her gün dondurma yersen çok hasta olabilirsin. (İsim fiil değil/İsim)
 - » Kötü hava şartları sebebiyle tüm uçuşlar iptal edilmiş. (İsim fiil değil/İsim)
 - » Ahmet dünkü YGS denemesine girmemiş. (İsim fiil değil/İsim)
- Yukarıdaki cümlelerde altı çizili sözcükler, isim – fiil eklerini almış olmalarına rağmen, isim – fiil özelliğini yitirmiştir. Artık bu cümlelerde bir nesneye ve kavrama isim olarak kullanılmıştır. Bunlar söylenince aklımıza bir varlık gelir.

**İsim-fiillerin -ma/-me olumsuzluk ekiyle olumsuz yapılabılır.

Örnekler

- »Beni hiç dinlememesi sinirimi bozuyor.(İlk -ma/-me olumsuzluk eki)
- »Arabayı süremeyişine çok kızdım. (İlk -ma/-me olumsuzluk eki)
- »Böyle durumlarda konuşmamak en iyisidir. (İlk -ma/-me olumsuzluk)

Fiillere getirilen “-ken, -alı (-eli), -madan (-meden), -ince (-ınca, -unca, -ünce), -ip (-ıp, -up, -üp), -arak (-erek), -dikça (-dikçe, -dukça, -dükçe, -tıkça, -tikçe, tukça, -tükçe), -e... -e (-a... -a), -r... -maz (-r... -mez), -casına (-cesine), -meksizin (-maksızın) ekleriyle yapılan fiilimsilerdir.

EKLERİ: AŞIYE/-KEN/(Y)ALI/-E/-MADAN/-İNCE/-İP/-ARAK LA/DİKÇA

***Zarf-fiiller çekim ekleri almazlar. Cümlede zarf olarak kullanılırlar.

Örn: Okula gelirkenler sizi de alırım.(-ler çoğul eki getirilemedi.)

Zarf:Genellikle fiillerin, bazen de fiilimsilerin, sıfatların veya başka zarfların önüne gelerek onların bir özelliğini(durum-şekil-miktar-zaman vb) anlatan sözcüklerdir.

Örnekler: » Çocuklar güle oynaya evlerine gittiler. (durum)

» Dersten onu beş gece çıktılar. (zaman)

» Zaman yel olup akıyor, kuş olup uçuyor. (durum)

» Çiftliğe doğru istemeyerek yürüdü. (durum)

» Sorulara düşünmeden cevap verdi. (durum)

» Yine farkına varmaksızın senli benli olduk. (durum)

» Çocuğun yüzüne baktıkça onu hatırlıyordu. (zaman)

» Akşam olunca komşular bahçede toplanırdı. (zaman)

» Okulunu bitireli bir yıl bile olmamıştı. (zaman)

» Ders çalışırken odada kimseyi istemezdi. (zaman)

» Sofraya oturur oturmaz bir bardak su istedi. (zaman)

» Toprak yağmuru doyasıya içmişti sanki. (durum)

» Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu. (durum)

***Zarf fiil eklerinden "-ken" isim soylu sözcüklere de eklenebilir. Bu durumda, sözcüğe zarf görevi kazandırır ama onu fiilimsi yapmaz.

»Yağmur yağarken evden dışarı çıktım.(yağ- fiiline -ken gelmiş zarf-fiil)

»Dün evdeyken kapının zili çalverdi.

(Ev ismine "-ken" eki geldiği için zarf-fiil değildir isimdir.)

»Babam öğrenciyken burada kimsecikler yokmuş.

("Öğrenci" ismine "-ken" eki geldiği için zarf-fiil değildir, isimdir.)

Not: Bazı sözcükler bağ-fiil eki almış görünse de bağ-fiil olmayabilir.

»Ona danışmadan bu konuda karar verme. (Zarf-fiildir)

»Başvuru için danışmadan belge alabilirsiniz.(Zarf-fiil değildir-isimdir)

3. SIFAT-FİİL (ORTAÇ)

FİİLİMSİ GRUPLARI

Fiillere getirilen “-an, -en, -ası, -esi, -maz, -mez, -ar, -er, -dık, -dik, -duk, -dük, -acak, -ecek, -mış, -miş, -muş, -müş” eklerinin getirilmesiyle cümlede fiillikten çıkıp sıfat görevinde kullanılan sözcüklere sıfat-fiil denir.

EKLERİ: -AN/-ASI/-MEZ/-AR/-DİK/-ECEK/-MİŞ

Sıfat: Genellikle isimlerin önüne gelip isimlerin özelliklerini(şekil, durum, sayı, miktar, işaret vb.) anlatan sözcüklere sıfat denir.

Örnek

- » Yaralanan yolcular hastaneye kaldırıldı.
- » Bu kırılışı ellerinle mi vurdun minicik yavruya?
- » Dönülmez akşamın ufkundayız, vakit çok geç.
- » İnanılır bir olay değil yaşadığımız.
- » Akşama kadar aramadık yer bırakmamışlar.
- » Sararmış yapraklar her tarafı kaplamış.

*** *Kimi zaman sıfat – fiiller çekimli fiillerle karıştırılabilir.*

Karıştırmamak için sözcüğün yüklem(çekimli fiil) görevinde mi yoksa sıfat görevinde mi kullanıldığına bakmalıyız.

Çekimli fiil: Kip ve kiş eki olarak cümlede yüklem görevinde kullanılan fiillerdir

Örnek

» Tutmaz dizlerim birden düzeldi.

-mez, -maz = Sıfat Fiil Eki (Sıfat görevinde)

» Dedemin dizleri tutmaz.

-mez, -maz = Geniş Zaman Kipinin Olumsuzluk Eki (Yüklem (çekimli fiil) görevinde)

» Koşar adımlarla yanıma geldi.

-ar, -er = Sıfat Fiil Eki (Sıfat görevinde)

» Her sabah mutlaka koşar.

-ar, -er = Geniş Zaman Kip Eki (Yüklem (çekimli fiil) görevinde)

» Gelecek yıl şampiyonuz.

-acak, -ecek = Sıfat Fiil Eki (Sıfat görevinde)

» Seneye bize gelecek.

-acak, -ecek = Gelecek Zaman Kip Eki (Yüklem görevinde)

» Yırtılmış pantolon ile dışarı çıkma.

“-mış, -miş, -muş, -müş = Sıfat Fiil Eki (Sıfat görevinde)

» En sevdiğim pantolonu yırtılmış.

-mış, -miş, -muş, -müş = Öğrenilen Geçmiş Zaman Kip Eki (Yüklem görevinde)

» Onu daha bu sene ancak tanıdık.

-dık = Görülen(Bilinen) Geçmiş Zaman Kipinin 1. Çoğul kişisi(Yüklem görevinde)

» Tanıdık insanlarla konuşmayı seviyorum.

-dık = Sıfat Fiil Eki (Sıfat görevinde)

*** Bazı sözcükler, sıfat – fiil eklerini alarak kalıcı isim olur. Fiilimsi özelliğini kaybeder.

Örnekler:

Geçmişini bilmeyen geleceğine yön veremez. (Sıfat-Fiil Değil, İsim)

Yoksullara yakacak yardımı yapıldı. (Sıfat-Fiil Değil, İsim)

Ünlü yazarla okurlar arasında sıkı ilişki olmalı. (Sıfat-Fiil Değil, İsim)

Evimizin giderlerini düzene sokmalıyız. (Sıfat-Fiil Değil, İsim)

Bu su, nisan ayında çağlayan haline gelirdi. (Sıfat-Fiil Değil, İsim)

Sabahları dolmuşa yetişmek için koşturuyordu. (Sıfat-Fiil Değil, İsim)

***Sıfat – fiiller niteledikleri isim düştüğünde onun yerine geçerek bir isim gibi kullanılırlar yani adlaşırlar. Sıfat-fiiller adlaşmış olsa bile fiilimsi sayılırlar. Adlaşmış-sıfat fiiller önlerindeki isimlerin eklerini alabilirler.

Örnek

» Geziden dönen öğrenciler salona geçsin.

cümlesinde “dönen” sıfat – fiili “öğrenciler” isminin sıfatı durumunda.

» Geziden dönenler salona geçsin.

cümlesinde “öğrenciler” ismi düşmüş “dönen” sıfat – fiili ismin yerine geçmiştir ve adlaşmış sıfat-fiil olmuştur.

Soruyu bilenler ödüllendirildi. (bilen öğrenciler)

Tanıdıkları onu artık aramıyordu. (tanıdık arkadaşları)

Çocuk gördüklerini annesine anlattı. (gördüğü olayları)

***Sıfat-fiiller, "-dik" ve "-acak" ekiyle birlikte tamlanan (iyelik) eki alabilir.

Gideceğim günü size haber veririm.

Sanatçı, yazdığı mektupları kitap haline getirmiş.

İstedığınız kitapları adresinize yollayacağız.

*** Sıfat-fiiller bazen sıfat görevinde kullanılmayabilir.

Bu konuyu daha önce öğrendiğimi söylemedim.

Onun beni kırmayacağına sanıyorum.

Bu görevi çok istediğinizi biliyorum.

Yakında geleceğimi ona haber verin.

***Sıfat-fiiller olumsuz yapılarak kullanılabilir.

Örnek:

Okula gelmeyen öğrenciler uyarıldı.

Çalmadık kapı bırakmadılar.

Bana bakmayacak evladı ne yapayım?

NOT : Bir cümlede kaç tane fiilimsi varsa o kadar da yan cümle vardır.

NOT : Bir cümlede fiilimsi varsa o cümle yapısına göre girişik birleşik cümledir.

*Fiilimsilerin kendinden önceki veya sonraki sözcüklerle oluşturdukları sözcük gruplarına “fiilimsi grubu” denir.

1 - İSİM-FİİL GRUBU

İsim fiillerin kendinden önce gelen kelimelerle oluşturduğu guruba denir. İsim fiiller bazen grup oluşturabilir.

» Ablamın çalışmasını herkes takdir etmişti.

Yukarıdaki "çalışması" isim-fiili "ablamın çalışması" şeklinde bir isim tamlaması yani fiilimsi grubu oluşturmuştur.

» Çocuğun şiiir okuyuşunu beğendim.”

» Yazı yazmak kolay değildir.”

2- SIFAT-FİİL GRUBU

Sıfat fiillerin kendinden önce veya sonra gelen kelimelerle oluşturduğu guruba denir.

» Ülkesini seven insan, vergisini verir.”

» Okunacak kitaplar masada duruyordu.”

3 - ZARF-FİİL GRUBU

Zarf fiillerin kendinden önce veya sonra gelen kelimelerle oluşturduğu gruba denir.

» Kapıyı kapatıp geliyorum.”

» Hava karardıkça yürümek güçleşiyordu.”

» İyice düşünmeden karar verme.”

